

Радина Божилова / Radina Bozhilova

**НАУЧНАТА ДЕЙНОСТ
НА КИРИЛА ВЪЗВЪЗОВА-КАРАТЕОДОРОВА
СПОРЕД ДОКУМЕНТИ ОТ ЛИЧНИЯ АРХИВЕН
ФОНД НА ТОДОР БОРОВ**

**Scholarly Work of Kirila Vazvazova-Karateodorova
According to Documents from
Todor Borov's Personal Archival Fund**

Abstract: The early scholarly work of Kirila Vazvazova in the Bulgarian Historical Archive at the St. Cyril and St. Methodius National Library is poorly studied. BIA publications could reveal some unknown facts about her work.

Keywords: Kirila Vazvazova-Karateodorova, Todor Borov, scholarly work.

Настоящата публикация има за цел да представи дейността на Кирила Възвъзова-Каратеодорова в първите месеци от назначаването ѝ като служител в Български исторически архив (БИА) при Народна библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ (НБКМ). Документите за този период са съхранени в личния фонд на тогавашния директор на библиотеката проф. Тодор Боров.

Кирила Възвъзова е родена през 1917 г. в гр. Айтос. Завършва Софийския университет „Св. Климент Охридски“¹ с две специалности – история и класическа филология – с отличие. След 9 септември 1944 г. работи в Министерството на информацията, откъдето през 1948 г. се прехвърля в Народна библиотека, в отдел БИА². През същата година след успешно завършен курс по библиотекознание и библиография и издържан изпит в Народната библиотека, Кирила Възвъзова получава свидетелство за библиотекарска правоспособност³.

През 1948 г. на група от работещи в БИА⁴, част от която е и К. Възвъзова, е поставена задачата да събере материали за пълна научна библиография на Христо Ботев. Поради разширяване на работата по-късно са привлечени и други работещи в БИА⁵. Според документ от личния фонд на Т. Боров резултатът от работата на К. Възвъзова е следният:

1. Разработени български списания – 27 в 101 тома; български вестници – 46 заглавия в 114 тома.

2. Направени фиши с анотации – 2276.

3. Правени фиши за картотеката – 420.

4. Освен това работи корекции на фиши за същата картотека, при класирането фишите за библиографията, в последните дни и др.

Работни дни – 107, от които бригадирски – 4⁶.

Как точно е протекъл процесът по подготовката на сборника по-ясно се вижда от друг документ⁷, запазен в архива на Т. Боров, а именно *Докладна бележка* от Кирила Възвъзова-Каратеодорова. Тук тя споделя, че изработването на библиографията за Христо Ботев протича преди всичко при крайно неподходящи условия за работа, които безспорно се отразяват неблагоприятно върху нейното качество⁸.

Срокът, определен за изработването и завършването на библиографията, е крайно недостатъчен. Поради това се налага известно избързване в процеса на работата, от което произхождат редица грешки: пропуски и невъзможност да се направят някои справки, особено когато се явява съмнение, че статиите са напълно еднакви. Дали представляват само варианти една на друга или са съвсем различни е трудно да се разбере. Такива справки са направени само отчасти, за по-известните автори, поради липса на време.

Съставът на колектива, определен да извърши работата по издирването, събирането и описването на материала, е доста голям. Това обстоятелство се налага поради късия период от време и води до известна разпокъсаност на работата, до затрудняване в извършването на цялостния контрол, до липса на пълна координация, макар че всички, които участват в изготвянето на библиографията, водят бележки за извършеното от тях.

Оказва се, че липсва подходящо помещение за работа, което също затруднява работещите по изданието. Поради тази причина се налага да се работи в отделни стаи, а е необходимо работещите да са заедно, за да обменят съвети по някои въпроси, да правят взаимни справки и да се консултират, особено във връзка със съкращенията, за да се избегне дублирането⁹.

В процеса на работа друг проблем се оказва липсата на някои броеве или цели годишнини от периодични издания, а в някои случаи и на отделни книги. За попълването на тези липси екипът на БИА пише до провинциалните библиотеки, но или не получава всичко поръчано, или пък фишите, които са изпращани, са без анотации, което затруднява класификацията им.

Освен тези обективни пречки, които се отразяват зле върху процеса на работата, не по-малко влияние в това направление оказват и пречките от субективен характер.

Още от самото начало не е изяснено какъв вид библиография ще се работи и какво ще бъде ръководното начало при избора на материала – количеството или качеството. Ако се приеме да се работи библиография, която да обема всичко, писано за Ботев, тогава в преглеждането трябва да се включат почти всички периодични издания, защото в България няма вестник или списание, в което да не е писано нещо за Ботев. Ако библиографията трябва да обхваща

по-избран и критичен материал, тогава много от фишите, които се направени, би трябвало да се изхвърлят. Наистина в библиографията не са вмъкнати около 2000 фиши, но те съдържат описание предимно на съобщения и кратки бележки, а има и статии с чисто популярен и вестникарски характер, които също биха могли да не се включат в библиографията. Поради тази неизясненост се налага преглеждането на картотеката на периодичните издания на няколко пъти, което отнема на екипа доста време¹⁰.

Някои от участниците в екипа по издирване на документи не са запознати по-основно с творчеството на Ботев, особено с публицистиката му, и по този начин пропускат да отбележат неговите статии, епитафии и други, дадени като анонимни. Освен това при преглеждането на списанията, поради бързината в работата, групата се ръководи главно от съдържанието и затова се явяват пропуски на статии, съществени, но без характерно заглавие. Много такива грешки се поправени, но вероятно има и такива, които не са установени.

Не е направена предварителна класификация на материала, разбира се в общи линии, за да се улесни и уеднакви редактирането на анотациите. Такъв предварително изработен разпределителен план би бил напълно възможен, защото до известна степен се знае какво и как е писано за Хр. Ботев.

Съкращенията са изработени по време на самото описание, затова много от тях се оказват несполучливи, а някои се дублират. Редица такива грешки са поправени, но би могло все пак да са останали известни повторения. Затова по-удобно би било съкращенията да се изработват накрая, след свършването на библиографията, при редактирането¹¹.

Голям пропуск се оказва фактът, че материалът не е подреден азбучно, преди да се подреди хронологически. По този начин би могло да се съберат на едно място еднакви статии от един и същ автор, но публикувани в различни години. Това е направено само отчасти.

Класификацията на документите се оказва не съвсем сполучлива, защото в много случаи ръководно начало за определянето на различните отдели са времето и мястото, а не вътрешни, съществени фактори. Освен това в глава „Идеология“ би трябвало да влязат само сериозни и научни идеологически проучвания, а не общи стереотипни статии.

Много неразрешени въпроси изникват и във връзка с описанието. Ясно е, че трябва да се изработят по-точни правила за библиографското описание, което в много случаи се явява различно от каталожното. Така например поначало не е разрешен въпросът за начина, по който би трябвало да се изписва името на Ботев: както е прието по новия правопис, или Ботйов, когато статията е подписана така. Също не е изяснен и въпросът за псевдонимите, за размяната на инициалите и т.н.

Голяма част от посочените дотук недостатъци в изготвянето на библиографията на Христо Ботев могат да се обяснят с липсата на методическото осигуряване на дейността, свързана с обнародването на писмени исторически извори, което е от изключително значение за качеството на крайния продукт – до-

кументалните издания. Самата К. Възвъзова през следващите години се посвещава на задълбочено проучване на архивното дело и археографската дейност, проучвайки съветската литература¹². Едва през 1954 г. се публикуват „Правила за комплектуване, обработка, запазване и използване на документалните материали от личните и обществените архивни фондове и колекции от XIX и XX век. (Из опита на Български исторически архив при Държавна библиотека „В. Коларов“)¹³.

В заключение следва да се отбележи, че БИА има изключително големи заслуги по отношение на методическото осигуряване. Тя е първата от всички заинтересовани от това институции, която регламентира своята публикационна дейност. Нейни представители благодарение на високата си професионална квалификация и опита, натрупан в хода на работа върху публикуването на архивни документи, имат съществен принос за съставянето на задължителните за страната общи методически изисквания във връзка с публикуването на писмени исторически извори от периода XVIII–XX в. С известни допълнения тези правила са валидни и днес.

БЕЛЕЖКИ / NOTES

¹ НБКМ-БИА, ф. 854, оп. 1, а.е. 1, л. 9.

² Драголова, Л. Кирила Възвъзова на 70 години. – Векове, кн. №1, (1988), с. 58.

³ НБКМ-БИА, ф. 854, оп. 1, а.е. 1, л. 16.

⁴ Първоначално групата се състои от: В. Вълчев, Здравка Обрешкова, И. Аврамов, Н. Априлов и М. Обреимова (в част от работното ѝ време), К. Възвъзова, М. Рашева, К. Христатиева и В. Стоилова.

⁵ НБКМ-БИА, ф. 849, оп. 1, а.е. 2948, л. 27.

⁶ Пак там, л. 29

⁷ НБКМ-БИА, ф. 849, оп. 1, а.е. 2948, л. 32–34.

⁸ Пак там, л. 32.

⁹ Пак там.

¹⁰ Пак там.

¹¹ Пак там, л. 33

¹² **Възвъзова-Каратеодорова, К.** Някои проблеми във връзка с обнародването на домашните писмени исторически извори от епохата на Възраждането. – В: Материали от националната конференция по издаването на документални извори, 26–27 октомври 1973 г. София, 1973, 33–43.

¹³ **Панайотов, И., Възвъзова-Каратеодорова, К., Тилева, В., Тодорова-Петкова, Б., Нонева-Бабачкова, З.** Правила за комплектуване, обработка, запазване и използване на документалните материали от личните и обществените архивни фондове и колекции от XIX и XX век. (Из опита на Български исторически архив при Държавна библиотека „В. Коларов“). — Известия на ДБВК за 1954 г., 1956, 218–298. – <<http://electronic-library.org/articlars/Article%200059.html>>

ЛИТЕРАТУРА / REFERENCES

Възвзова-Каратеодорова, К. Някои проблеми във връзка с обнародването на домашните писмени исторически извори от епохата на Възраждането. – В: Материали от националната конференция по издаването на документални извори от 26–27 октомври 1973 г. София: 1973 [**Vazvazova-Karateodorova, K.** Nqkoi problem vav vrazka s obnarodvaneto na domashnite pismeni istoricheski izvori ot epohata na Vazrazhdaneto. – V: Materiali ot natsionalnata konferentsia po izdavaneto na dokumentalni izvori 26–27 oktomvri 1973 g. Sofia: 1973].

Драголова, Л. Кирила Възвзова на 70 години. – Векове, кн. №1, (1988) [**Dragolova, L.** Kirila Vazvazova na 70 godini. – Vekove, kn. №1, (1988)].

Панайотов, И., Възвзова-Каратеодорова, К., Тилева, В., Тодорова-Петкова, Б., Нонева-Бабачкова, З. Правила за комплектуване, обработка, запазване и използване на документалните материали от личните и обществените архивни фондове и колекции от XIX и XX век. (Из опита на Български исторически архив при Държавна библиотека „В. Коларов“). – Известия на ДБВК за 1954 г., 1956 [**Panaiotov, I., Vazvazova-Karateodorova, K., Tileva, V., Todorova-Petkova, B., Noneva-Babachkova, Z.** Pravila za kompletuvane, obrabotka, zapazvane i izpolzvane na dokumentalnite materiali ot lichnite i obshtestvenite arhivni fondove i koleksii ot XIX i XX vek. (Iz opita na Balgarski istoricheski arhiv pri Darzhavna biblioteka “V. Kolarov”). – Izvestia na DBVK za 1954 g., 1956].

Цитирани архивни фондове / Quoted archival funds

Национална библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ – Български исторически архив (НБКМ-БИА).

Фонд 849, оп. 1, а.е. 2948.

Фонд 854, оп. 1, а.е. 1.